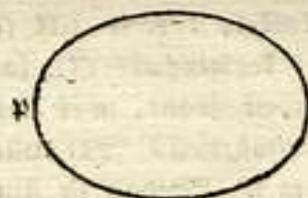

mis ma sülle sün just sellle tarbeks ollen laeknud ülespaäna, siis wöid sa sedda seal töök ühhe korraga ülle nähhja ja kätte sada. Se ünnimargunne joon (Linie), mis seal neist buuhstabidest l. ü. m. i. w. p. l. mõda jookseb, se on se ümbris (Saksa keli: Kreis); se joon f. p. on se poolniötja (Halbmesser); se joon l. f. m. se läbbiniötja (Durchmesser); ja se tipp seal f jures, on se kesktipp (Mittelpunkt). Kui peaks sull waja tullemas, siis panne ka veel sedda joont se ümbrusse sees endalle täbhele, mis w. i. selltab; sedda kutsutakse wibbu joneks (Schne), ja sedda kõnverad tükkitest seal töige oll. w. i. wahhel, mis kui üks weike põia tükkilenne wälja näeb ja sest töigest ümbrusfest üks jaggu on, sedda ütakse wibbus ehk ka põiks. Üks nisuggune ümbris, kui se sün on

Kuida wisi ennamast need taewa tähtede teed pâvade ümber kâiwad, sest nad ei ole mitte õige ünnimarg-

gused, — üks nisuggane ümbris kutsutakse pikkorus (p.) (Ellipse). — Noh, sedda wisi; kui se meil sün siis nüüd töök peas ja meles on, siis wöime küll jo sedda pârast juttu eñnast allustata, mis meil töige esitse se mõtte sees olli, se on: se taewa piri ja neist ilma karivedest ja rüledest. Ilma karid kutsutakse ka ilma poled ehk ilma kohhad (Weltgegenden). Kui sa ühhe tassase, laggeda wâlja ehk merre peal seisad, siis näikse so ümber ja ümber üks ünnimargunne piir töömatud ollewad, kui üks suur röngas, ehk kui se ümbris seal ülleväl se eñsimesse weiske pildi peal, ja selllest röngast on sisse piratud so ümber üks ea tükk maad, ünnimargunne, kui pütti põbbi, kui rattas, kelle lekkel sind eñnast näikse, kui seal viru sees se tipp. Taewast ja maad näikse ümberringi kõku wajuma, ühte sama ja sedda röngast loma. mis istka sedda kaugemasse ja kaugemasse wâlja tagpaneb, mida kõrgemasse sa isse taewa pole töosed. Sedda ünnimargust piri ehk röngast kutsutakse taewa piriks (Horizont) ehk ta näggemisse ehk silma piriks (Gesichtskreis); näggemisse piriks sepârrast, et seal so näggemisse ehk silma ullatavisse ots on; ta kaugemasse ennam ei ullata, sa kaugemasse ennam ei näe. Sepârrast õeldakse siis ka Saksa keli ühs best innimesest, kui temma ühte asja ennam kaugemasse ei mõista, ehk tedda ka fogguniste ei mõista: se lähheb ülle sinnu näggemisse piri, das geht über deinen Gesichtskreis, ehk. das geht über deinen Horizont. Töösi küll, sest mis sellle näggemisse piri tagga on, sedda sa ennam ei näe, ja mis so mõistusse ülle lähheb, sedda sa ka ennam ei näe. — Kui sa õige kõrgelle taewa pole töosed, kuida sa sedda mäede peal, ehk tule laewadega wöid, mis 59 aasta eest